5. HADİS

AKILLI KİŞİ

عَنْ أَبِي يَعْلَى شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ:

«اَلْكَيِّسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ ، وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ، وَالْعَاجِزُ مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا ، وَتَمَنَّى عَلَى اللهِ الْأَمَانِيَّ »

Hadisin Türkçesi

Ebû Ya'lâ Şeddâd İbni Evs radıyallahu anh'dan rivayet edildiğine göre Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Akıllı kişi, nefsine hâkim olan ve ölüm sonrası için çalışandır. Aciz kişi de, nefsini duygularına tâbi kılan ve Allah'tan dileklerde bulunup durandır (bunu yeterli gören)."[5]

Açıklamalar

Sonlu bir dünyada sorumlu ve belli bir ömre sahip olan insanoğlu, dünyayı ve sonrasını değerlendirirken bazı güç odaklarının tesiri altında kalmıştır. Bunlar iman, dünya, nefis, öteki insanlar ve şeytandır.

"Nefse hâkimiyet" ve "ölüm sonrası için gayret" şeklinde belirlenmiş olan akıllılık göstergeleri, büyük ölçüde kâmil, yani etkili bir iman ile alakalıdır. "Nefse hâ-

5 Riyâzü's-Sâlihîn, Hadis No: 67 (Tirmizî, Kıyâmet 25. Ayrıca bk. İbni Mace, Zühd 31)

Açıklamalar

kimiyet", aklı hayata egemen kılmak demektir. "Ahiret" ise, akıllılıkta dikkate alınacak çok önemli ve temelli bir unsurdur. Davranışlarını ahiretteki sonuçlarını dikkate alarak ayarlamak gerçek anlamda "akıllı kişi"lerin tavrıdır. "Herkes yarın için önceden neler gönderdiğine dikkat etsin." [Haşr suresi (59), 18] ayeti, "ölüm sonrası için denetimli çalışan"ların ne kadar isabetli ve akıllı işler yaptıklarını belgelemektedir. Nitekim İmam Tirmizî, "nefsine hâkim olan"ların, "kıyamette hesaba çekilmeden önce öz nefsini hesaba çeken kişi" demek olduğuna işaret etmektedir. Sonra da bunu desteklemek üzere iki görüş nakletmektedir.

Hz. Ömer: "Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekin. Büyük duruşma için hazırlık yapın. Ahiretteki hesap, ancak dünyada nefsini hesaba çekmiş olanlar için hafif ve kolay olacaktır." demiştir.

Sevgili Peygamberimiz bir başka hadîs-i şerîflerinde:

"İşlerin asıl değeri sonuçlarına göre ölçülür" (Buhârî, Kader 5; Rikâk 33; Tirmizî, Kader 4.) buyurmuştur. İnsanın akıllısı ve hası da ahirette belli olur. Orada, hayatının hesabını yüz akıyla verebilen kişi, dünyayı iyi yönleriyle ahirete taşımayı başarmış demektir. Hadisimizdeki "akıllı kişi" tarifine uymuştur. Başkalarının onun hakkında şöyle veya böyle konuşmalarının hiçbir kıymeti yoktur.

Acizliğin alâmeti olarak hadiste "nefsini hevâ (arzu) ve heveslerine tâbi kılmak" sonra da "Allah'tan dileklerde bulunmak" sayılmıştır. His ve hevesleri peşinde ömür tüketen insanlar, zaman zaman kapıldıkları hesap verme kaygısı sonucu boş ümitlere ve temennilere kucak açarlar. Kuruntulara kapılırlar. Tabiî bunlar neticeyi değiştirmez. Nefsine uymuş kişilerin belki de tek çareleri kuruntularıyla avunmaktır.

Hadisten Öğrendiklerimiz

1. Akıllılık ve ileri görüşlülük, davranışlardan belli olur.
2. Akıllı-akılsız tespiti ve tarifi, dünya ve ahireti algılama ve değerlendirme, dünyada iken ahirete hazırlanma durumuna göre yapılır. İddialara veya temennilere göre değil.
3. Allah Teâlâ'nın "gazabını aşkın rahmeti"nden yararlanabilmek için, iman ve İslam çerçevesinde kendine düşeni yapma gayreti içinde bulunmak gerekir. Zira, "Allah'ın rahmeti, iyilik edenlere yakındır." [Â'raf suresi (7), 56].
4. Nefsi her zaman denetleyip hesaba çekmek gerekir.
5. Allah amellere sevap verir, amelsiz kuru temennilere değil.